

УДК 159.9:351.74(477)

В. В. Барко

В. І. Барко

П. В. Макаренко

СТАНДАРТИЗАЦІЯ КАЛІФОРНІЙСЬКОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА З МЕТОЮ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Барко Вадим Вадимович,

*доктор психологічних наук, старший дослідник,
<https://orcid.org/0000-0002-3836-2627>, e-mail: barkowork@ukr.net,
Національна академія Національної гвардії України*

Барко Вадим Іванович,

*доктор психологічних наук, професор,
<https://orcid.org/0000-0003-4962-0975>, e-mail: barkouia@ukr.net,
Національна академія Національної гвардії України*

Макаренко Павло Валентинович,

*кандидат психологічних наук,
<https://orcid.org/0000-0002-9055-3287>, e-mail: makarval96@gmail.com,
Національна академія Національної гвардії України*

Анотація. У статті наведено результати стандартизації українськомовного варіанта Каліфорнійського психологічного опитувальника (КПО) («*Californian Psychological Inventory*») на основі обстеження репрезентативної вибірки курсантів Національної академії Національної гвардії України. Представлено статистичні норми, наведено результати нелінійної стандартизації опитувальника, характеристики типових індивідуально-особистісних профілів.

Ключові слова: Каліфорнійський психологічний опитувальник, стандартизація, статистичні норми, індивідуально-психологічні профілі.

Вступ

Важливим напрямом оптимізації функціонування сектору безпеки і оборони України в умовах війни є вдосконалення системи психологічної діагностики і прогнозування ефективності службово-бойової діяльності персоналу сектору безпеки і оборони України. Наразі процедури конкурсного добору осіб на службу передбачають застосування психологічних тестів для оцінки особистісних якостей претендентів. Українські науковці упродовж останніх років намагалися вдосконалювати систему психодіагностичних методів і засобів з метою комплексного дослідження особистості правоохоронців та військовослужбовців. Здійснено українськомовну адаптацію деяких зарубіжних діагностичних інструментів для використання українськими психологами (Індивідуально-типологічний опитувальник (ІТО) Л. М. Собчик, опитувальники толерантності до невизначеності С. Баднера, самоактуалізації Джонса-Крендалла, Міні-Мульт Кінканнон тощо).

Проблемами вивчення особистості працівників силових структур упродовж років займалися також зарубіжні психологи (G. V. Barrett, C. Bouchard, W. C. Borman,

R. E. Cochraine, S. Davis, M. D. Dunnette, P. Meyer, R. F. Miguel, J. M. Hurd, S. B. Lueke, J. A. Tan, R. Tett, L. Vandecreek, D. A. Sachau, M. D. Taylor, J. T. Chibnall, P. Detrick, M. R. Smith тощо). Слід зазначити, що на сьогодні наявний психодіагностичний інструментарій, який доступний психологам системи МВС, є недостатнім для ефективного виконання покладених завдань і потребує вдосконалення.

Аналіз зарубіжних публікацій свідчить про те, що відомий на заході суб'єктивний особистісний опитувальник (Каліфорнійський психологічний опитувальник, КПО) широко застосовується у сфері професійного психологічного відбору фахівців, професія яких висуває підвищені вимоги до індивідуальних особливостей осіб; під час здійснення професійної підготовки фахівців; у ході психологічного супроводу професійної діяльності; з метою профілактики емоційного вигорання і надання психологічної допомоги; для визначення психологічної готовності особи до діяльності, встановлення протипоказань для оволодіння певною професією тощо (Gough & Bradley, 1996; Gough, 2000). Він призначений для якісного і кількісного оцінювання індивідуальних властивостей людини (мотиваційних, когнітивних, поведінкових тощо), характеризується високими значеннями надійності і валідності (Meyer & Davis, 1992).

Нещодавно на вибірці поліцейських Національної поліції здійснено українськомовну адаптацію КПО, авторами представлено інструкцію, текст і ключі до опитувальника, основні психометричні характеристики адаптованого КПО – критеріальну і конструктну валідність, надійність (ретестову і паралельних форм), внутрішню узгодженість шкал тощо (В. В. Барко, В. І. Барко, Макаренко, та Бондаренко, 2022). Результати дослідження довели діагностичну верифікацію зазначеного опитувальника і доцільність його використання у процесі психологічного забезпечення роботи з персоналом органів системи МВС України.

Проте практичне застосування адаптованого КПО ускладнене труднощами комплексної інтерпретації особистісних профілів, зважаючи на значну кількість можливих комбінацій шкал опитувальника. Також постають труднощі у формуванні науково обґрунтованого кінцевого прогнозу психологічної готовності особи до службово-бойової діяльності. Нині відсутні емпіричні дані стосовно індивідуально-особистісних профілів військовослужбовців, одержаних на основі застосування КПО.

У цій статті автори наводять результати стандартизації українськомовної версії КПО, проведеної на вибірці курсантів Національної академії Національної гвардії України (НА НГУ), оскільки без них психологи не зможуть упевнено сформулювати висновки щодо надійності й достовірності результатів опитувань.

Мета статті (постановка завдання). Основною метою дослідження є стандартизація адаптованої українськомовної версії КПО на вибірці курсантів НА НГУ. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі завдання: розробити методологічний підхід до здійснення стандартизації; провести опитування вибірки курсантів; визначити тестові норми й особистісну типологію респондентів.

Матеріали та методи дослідження

Методологічний апарат дослідження охоплював використання *теоретичних методів*: вивчення та аналіз літератури з теоретичних і прикладних аспектів професійної придатності; аналіз і синтез, порівняння й узагальнення отриманих результатів; *емпіричних методів*: психологічну діагностику; опитування та інтерв'ювання; експертне оцінювання (для визначення рівня успішності професійної діяльності); кореляційний аналіз.

Об'єкт дослідження – українськомовна версія КПО, а *предмет* – процес стандартизації КПО.

Емпіричне дослідження проводилося упродовж 2025 р.

Загалом було обстежено 190 курсантів навчально-наукових інститутів НА НГУ (забезпечення державної безпеки, командно-штабного і гуманітарного) віком від 21 до 30 років; 30 респондентів становили жінки. Кількісний показник вибірки є репрезентативним

(за довірчого рівня ймовірності 0,95 із теоретичною статистичною похибкою 0,05). Підбиралися «успішні», на думку експертів, курсанти. Усі учасники були детально ознайомлені з процедурою та метою тестування.

Під стандартизацією опитувальника розуміють розроблення уніфікованої процедури здійснення тестування та розроблення критеріїв оцінки результатів. Стандартизація психологічного опитувальника вміщує такі складові: а) розроблення однакових вимог до проведення емпіричного дослідження та б) встановлення уніфікованих критеріїв оцінювання результатів. Для забезпечення єдиних умов проведення тестування перед його початком було проведено підготовку учасників: їм надавався стимульний матеріал опитувальників, пояснювалася мета роботи, проводилося інструктування. Під час тестування було дотримано стандартних вимог до аудиторії: вона була достатньо просторою, провітреною та освітленою. Тестування проводилося за однакових умов, з ідентичними часовими обмеженнями для всіх.

Результати

КПО уможлиблює визначення показників за двадцятьма шкалами, з яких сімнадцять є основними і три оцінними (Meargeee, 1972). Шкали КПО належать до чотирьох категорій. *Перша* (відносини з іншими) – містить твердження стосовно ступеня врівноваженості, впевненості в собі, авторитетності, переконливості, незалежності особи. Це такі шкали: 1.1. Домінантність (1); 1.2. Статус (2); 1.3. Відкритість (3); 1.4. Спонтанність (4); 1.5. Самосприйняття (5); 1.6. Незалежність (6); 1.7. Емпатія (7). *Друга* (управління собою) – спрямована на виявлення ступеня пристосованості, зрілості, відповідальності, самоконтролю, тактовності. Це шкали: 2.1. Відповідальність (8); 2.2. Конформність (9); 2.3. Самоконтроль (10); 2.4. Ввічливість (11); 2.5. Звичайність (12); 2.6. Благополуччя (13); 2.7. Толерантність (14). *Третя* (мотивація) – визначає здатність до самореалізації на основі адаптації до умов середовища або на ґрунті вольових та інтелектуальних можливостей. Це шкали: 3.1. Досягнення (через конформізм) (15); 3.2. Досягнення (через незалежність) (16); 3.3. Інтелектуальна ефективність (17). *Четверта* (особистісні характеристики) – виявляє характерологічні особливості – інтуїцію, здатність співчувати, поступливість, інтереси і поведінкові стереотипи тощо. Це: 4.1. Проникливість (18); 4.2. Гнучкість (19); 4.3. Жіночість (20). До основних належать: Домінантність (Do); Статус (Cs); Відкритість (соціабельність) (Sy); Спонтанність (Sp); Самоприйняття (Sa); Незалежність (In); Емпатія (Em); Відповідальність (Re); Конформність (соціалізація) (So); Самоконтроль (Sc); Толерантність (To); Досягнення через конформізм (підпорядкування) (Ac); Досягнення через незалежність (Ai); Практичність (інтелектуальна ефективність) (Ie); Проникливість (Pu); Гнучкість (Fx); Сензитивність (жіночість) (Sn; F/m). Оцінні шкали: «Благополуччя» (Wb) – вміщує відповіді осіб, що схильні до позитивної оцінки поточної ситуації; «Ввічливість» (Gi) – вміщує відповіді осіб, що мають тенденцію до формування сприятливого враження про себе; «Звичайність» (Cm) містить популярні відповіді.

Шкали полярні, кожен полюс є рівнем прояву певної риси – від низького до яскраво вираженого (Meyer & Davis, 1992).

Комбінація категорій у межах ортогональної системи координат (вертикальна – інтернальність-екстернальність, горизонтальна – інтроверсія-екстраверсія) уможлиблює виокремлення чотирьох особистісних типів.

1. Альфа (тип реалізації) – це інтернали і екстраверти, вирізняються активністю й амбітністю, орієнтованістю на інтерперсональну взаємодію, стабільністю, продуктивністю, зосередженістю на життєвих планах, лідерством. Їм властиве дотримання ustalених соціальних принципів. Оскільки вони є екстравертованими інтерналами, то спрямовані на спільну творчість у професійній діяльності і подолання протиріч (тип «співробітництво» за К. Томасом).

2. Бета (тип підтримки) – це інтернали й інтроверти, які прагнуть дотримуватися зовнішніх правил і цінностей; їм властиві спокій, терплячість, ригідність, замкненість,

скромність, сумлінність, здатність до підтримки інших, дещо занижена самооцінка. У поведінці вони найчастіше уникають конфліктних ситуацій, обходять суперечки і проблемні аспекти взаємодії внутрішнього і зовнішнього (тип «уникнення» за К. Томасом). Мають тенденції до духовної роботи над собою, загостреної рефлексії, самовдосконалення, загалом вони являють собою тип оберненого на себе інтернала.

3. Гамма (тип інноваційний) – це екстернали й екстраверти, орієнтовані на інтерперсональну взаємодію, схильні до висловлення власної думки і прийняття самостійних рішень, творчості, інновацій, імпульсивності, запальних дій; вони можуть переглядати і навіть порушувати соціальні норми і правила. У поведінці екстраверти та екстернали прагнуть опосередковувати взаємовідносини особистісного (внутрішнього) і об'єктного (зовнішнього) (тип «змагання, суперництва» за К. Томасом). Гамма-тип супроводжується такими рисами, як мужність, сміливість, пасіонарність, енергійність, активність; у сфері безпеки і оборони такий тип притаманний військовим штурмових підрозділів, оперативним співробітникам правоохоронних органів.

4. Дельта (тип далекоглядний) – це екстернали й інтроверти, які мають багате внутрішнє життя, певну відірваність від соціуму; їм властиві індивідуалістичність, багата уява, мрійність, боязкість, схильність до абстрактних міркувань. Для їхньої поведінки характерні коливання: вони можуть бути покірними, сподіватися на щасливий випадок або долю, а можуть жорстко пригнічувати власну індивідуальність та індивідуальність інших. Тому у складних ситуаціях представники такого типу поведуться як екстернали: покладаються на інших, на долю чи Бога, не протидіють, уникають конфліктів і суперечок. Вони мають імідж і репутацію надійних людей, авторитетні, часто володіють професіоналізмом і майстерністю. Результат єдності мотивації відношення і досягнення призводить до бажання вдатися до компромісу (прагнення до пристосування за К. Томасом). Екстернальність та інтровертованість у колективі часто приводять таких осіб до спільної творчості й вирішення конфліктних ситуацій (Meyer & Davis, 1992).

Схематично зазначені особистісні типи зображено на рисунку 1.

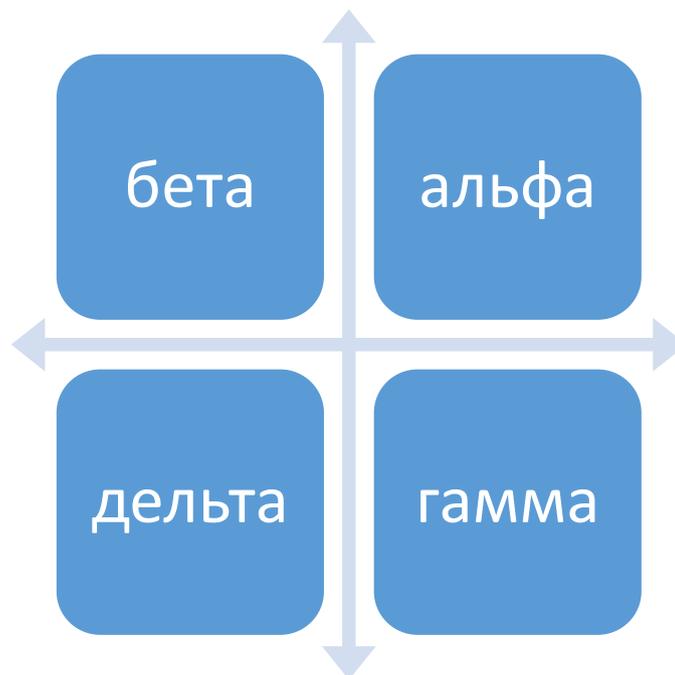

Рисунок 1 – Модель особистості згідно з теоретичною концепцією Каліфорнійського психологічного опитувальника

Примітка. Вертикальна вісь – інтернальність-екстернальність (згори донизу); горизонтальна вісь – інтровертованість-екстравертованість (зліва направо).

Згідно з теоретичними поглядами авторів опитувальника, частина тверджень спрямована на визначення певних властивостей особистості й належить до однієї шкали, а частина – визначає декілька властивостей і має стосунок до низки шкал. Нами здійснено латентно-структурний аналіз перекладених українською мовою шкал КПО, який підтвердив, що істотна частка тверджень опитувальника (40 %) дотична одразу до декількох шкал.

Під психологічним профілем психологи розуміють комплекс індивідуальних властивостей, які усебічно характеризують особу з психологічних позицій. У профілі зафіксовано якісні й кількісні особистісні показники у вигляді певного діапазону, які досить повно описують людину як фахівця; профіль можна вважати ґрунтовною психологічною характеристикою особи, у ньому знаходять відображення критерії психологічної готовності працівника до службово-бойової діяльності (В. В. Барко, В. І. Барко, та Мойсеєва, 2022).

Для аналізу індивідуально-особистісних характеристик проведено тестування курсантів з використанням КПО.

Максимальна кількість «сирих» балів за кожною шкалою може становити 12. Для спрощення обчислень нами було проведено нелінійну стандартизацію результатів тестування учасників. Переведення необроблених («сирих») оцінок у стандартні виконувалося за допомогою шкали стенів, тобто стандартної шкали від 1 до 10. У таблиці 1 представлено схему перетворення «сирих» балів КПО у стени (за кожною шкалою). Для кожної шкали наведено інтервали «сирих» балів, що відповідають певному балу за шкалою стенів від 1 до 10. Така таблиця допомагає інтерпретувати індивідуальні результати: кожен «сирий» бал автоматично переводиться в однакові для всіх респондентів стандартизовані (стени).

Таблиця 1 – Схема переведення «сирих» балів Каліфорнійського психологічного опитувальника у стени (за окремими шкалами)

Стени	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Бали	0	1	2	3	4-5	6-7	8-9	10	11	12

Якщо з метою визначення рівня сформованості властивості використати порядкову п'ятибальну шкалу, то стени:

від 9 до 10 означатимуть дуже високий рівень;

від 7 до 8 – високий рівень;

від 5 до 6 – середній рівень;

від 3 до 4 – знижений рівень;

від 0 до 2 – низький рівень.

У таблиці 2 представлено середні арифметичні значення та стандартні відхилення для шкал КПО (у стенах).

Таблиця 2 – Статистичні показники, отримані в процесі тестування респондентів (загальна вибірка, N = 190)

Показники	Категорії та шкали КПО																			
	1. Відносини з іншими							2. Управління собою							3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики		
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3
X	6,74	6,04	7,01	7,05	6,70	7,75	5,0	6,14	6,05	8,0	4,45	6,07	6,13	6,67	6,58	8,33	5,90	6,0	5,04	4,21
σ	2,38	3,60	2,26	2,95	2,77	2,85	3,15	3,08	3,02	3,10	2,67	3,05	3,16	2,98	2,57	3,17	2,65	3,11	2,75	2,86
медіана	6	6	7	7	7	7	6	6	6	7	4	6	6	7	7	8	5	6	5	5
мода	6	6	7	7	7	7	5	6	7	8	5	6	5	6	6	8	6	6	5	4

Примітка. Назви шкал: 1.1. Домінантність (1); 1.2. Статус (2); 1.3. Відкритість (3); 1.4. Спонтанність (4); 1.5. Самосприйняття (5); 1.6. Незалежність (6); 1.7. Емпатія (7); 2.1. Відповідальність (8); 2.2. Конформність (9); 2.3. Самоконтроль (10); 2.4. Ввічливість (11); 2.5. Звичайність (12); 2.6. Благополуччя (13); 2.7. Толерантність (14); 3.1. Досягнення (через конформізм) (15); 3.2. Досягнення (через незалежність); (16) 3.3. Інтелектуальна ефективність (17); 4.1. Проникливість (18); 4.2. Гнучкість (19); 4.3. Жіночість (20).

Отримані дані показують, що найвищими середніми арифметичними значеннями (8,33; 8,0) є показники досягнення через незалежність, а також самоконтроль, що відповідає високому рівню сформованості властивості. Найнижчими – показники жіночості (сензитивності) і ввічливості (4,21; 4,45), що відповідає середньому рівню. Більшість інших індивідуально-особистісних властивостей мають проміжні і високі значення (близько 5–7 стенів з помірними стандартними відхиленнями). Це є свідченням нормального розподілу результатів з невисокою варіабельністю. Скажімо, курсанти із середніми стенами відповідальності ($X = 6,14$; $\sigma = 3,08$) зараховуються до помірно відповідальних.

Встановлено, що індекси шкал стеничного реєстру обстеженої вибірки курсантів є високими й помірними. Так, за стеничними шкалами 1.1–1.6 зафіксовано показники в діапазоні 7,75–6,04 стена, що свідчить про те, що курсантам властиві такі риси, як домінантність, відкритість, спонтанність, незалежність, адекватне самосприйняття тощо. Водночас за показниками деяких шкал гіпотимного типу реагування (1.7; 2.1; 2.3; 2.4; 4.1–4.3) середньонормативні показники курсантів є відносно невисокими і (4,55–6,14). Отже, це є ознакою того, що для курсантів властива наявність стеничних індивідуально-особистісних рис, оскільки їхня службово-бойова діяльність потребує від них високої стресостійкості, активності, лідерського потенціалу, сміливості, наполегливості, незалежності, спонтанності і помірної імпульсивності. Військовослужбовці є домінантними в спілкуванні, відповідальними в роботі, не хочуть бути залежними і підкорятися. Одержані результати також є свідченням критичності курсантів під час оцінювання різних ситуацій професійної діяльності, адекватного рівня самооцінки, впевненості у своїх силах.

Підвищені індекси за шкалою 3.2 свідчать про добру сформованість мотивації досягання через незалежність, а також завищені домагання. Досить високі бали інтелектуальної ефективності (шкала 3.3) є свідченням інтелектуальної гнучкості, високої здатності до навчання і креативності. Зафіксовано незначні індекси шкал 4.1–4.3, які є ознакою того, що курсантам не властиві ознаки гіпотимного стилю реагування, тобто риси сензитивності, проникливості мало виражені.

Одержані результати в цілому підтверджують дані, отримані нами та іншими дослідниками під час використання інших опитувальників і тестів.

Отримані в процесі психодіагностичного обстеження оцінки були проаналізовані за допомогою статистичних методів. Аналіз середніх значень, стандартного відхилення, моди і медіани підтвердив наявність закону нормального розподілу за усіма наведеними шкалами. Це дає можливість використовувати під час аналізу результатів тестування стандартний набір статистичних методів програм Excel та SPSS.

Під час аналізування й оцінювання результатів опитування з використанням КПО психологу доцільно взяти до уваги таке:

- стени менше 5 за шкалою «Звичайність» є ознакою свідомого уникнення правдивості результатів або випадкового характеру відповідей на твердження опитувальника. У таких випадках результат опитування слід вважати невалідним;

- якщо профіль містить 4 і більше стенів, це є свідченням загальної позитивної адаптованості респондента; профіль зі стенами нижче 4 свідчить про наявність у особи труднощів в адаптації.

Результати опитування з використанням КПО дають психологу можливість визначити належність респондента до певного індивідуально-особистісного типу. Установлено, що помірні і підвищені значення за шкалами стеничної провідної тенденції (типу реагування), тобто 1–6, 16, і низькі за шкалами гіпостеничної тенденції, тобто 7–11, 18–20, свідчать про належність курсанта до альфа- чи гамма-типу; помірні або знижені значення стеничних шкал і високі гіпостеничних говорять про те, що респондент належить до бета- чи дельта-типу.

Варіанти комбінування різних шкал опитувальника КПО дають змогу точніше конкретизувати певний тип реагування (провідної тенденції). Так:

якщо респондент продемонстрував помірні і високі значення (6–7 стенів) за шкалами стенічного реєстру і знижені або помірні (4–5) за шкалами гіпостенічного – це означає його належність до альфа-типу;

якщо курсант виявив підвищені і дуже високі індекси (8–10 стенів) гіпостенічних шкал і знижені чи низькі (0–3) показники стенічних – це дає змогу віднести його до бета-типу;

якщо курсант демонструє підвищені і дуже високі (8–10) індекси за шкалами стенічного реєстру і знижені чи дуже низькі (0–3) за шкалами гіпостенічного – це означає його належність до гамма-типу;

якщо респондент виявив високі або помірні індекси шкал гіпостенічного типу (6–7) і знижені або помірні (4–5) стенічного – це свідчить про те, що він належить до дельта-типу (таблиця 3).

Таблиця 3 – Показники шкал і належність респондентів до індивідуально-особистісних типів КПО (в стенах)

Ч.ч.	Назва шкали	Особистісні типи			
		альфа	бета	гамма	дельта
1.1	Домінантність	6-7	0-3	8-10	4-5
1.2	Статус	6-7	0-3	8-10	4-5
1.3	Відкритість	6-7	0-3	8-10	4-5
1.4	Спонтанність	6-7	0-3	8-10	4-5
1.5	Самосприйняття	6-7	0-3	8-10	4-5
1.6	Незалежність	6-7	0-3	8-10	4-5
1.7	Емпатія	4-5	8-10	0-3	6-7
2.1	Відповідальність	4-5	8-10	0-3	6-7
2.2	Конформізм	4-5	8-10	0-3	6-7
2.3	Самоконтроль	4-5	8-10	0-3	6-7
2.4	Ввічливість	4-5	8-10	0-3	6-7
4.1	Проникливість	4-5	8-10	0-3	6-7
4.2	Гнучкість	4-5	8-10	0-3	6-7
4.3	Сензитивність	4-5	8-10	0-3	6-7

Отже, яскраво виражені стенічні індивідуально-особистісні властивості за КПО найбільш властиві особам гамма-типу, виражені середньою мірою – притаманні курсантам альфа- і гамма-типів, низькою мірою – курсантам бета-типу. Гіпотимні характеристики найбільш властиві особам бета-типу, меншою мірою – курсантам альфа- і дельта-типів, взагалі не характерні для курсантів гамма-типу.

Розподіл курсантів за індивідуально-особистісними типами за результатами використання КПО наведено в таблиці 4.

Таблиця 4 – Розподіл курсантів за особистісними типами (%)

Особистісні типи			
альфа	бета	гамма	дельта
66	7	18	9

Таким чином, більшості курсантів обстеженої вибірки властиві показники, які відповідають альфа- (66 %) і гамма- (18 %) індивідуально-особистісним типам, які є сприятливими для службово-бойової діяльності та можуть бути описані в характеристиках сили нервової системи, екстравертованості, активності, лідерських тенденцій, енергійності, неуплиності, рішучості тощо.

На підставі результатів КПО психолог може визначити домінуючі тенденції (тип реагування) респондентів. Зокрема, підвищені показники (від 8 стенів і вище) за шкалами стенічного типу реагування, а також знижені (менше 4 стенів) за шкалами гіпостенічного

регістру чітко вказують на стеничний тип особистості (гамма). Особи, які демонструють знижені показники за стеничними шкалами (менше 4 стенив) та підвищені за гіпостеничними (більше 7 стенив), належать до гіпостеничного типу реагування (бета). Якщо показники за стеничними та гіпостеничними шкалами перебувають у середньому діапазоні (4–7 стенив), це свідчить про змішаний тип реагування (альфа- і дельта-типи).

Обговорення

Отримані в статті дані стосовно середніх значень, стандартного відхилення, моди, медіани, а також характерологічних особливостей військовослужбовців загалом підтверджують раніше отримані на вибірці правоохоронців результати (В. В. Барко та В. І. Барко, 2022; Остапович, В. І. Барко, та В. В. Барко, 2022; Барко, 2024).

Також науковці зазначають, що за багатьма шкалами КПО наявні відмінності між базовими даними, представленими у авторських дослідженнях американських психологів, і тими, що отримані внаслідок емпіричного дослідження на вибірці працівників поліції. Так, середні показники за шкалами стеничного типу реагування в середовищі поліцейських дещо вищі від тих, які отримані американськими дослідниками (В. В. Барко, В. І. Барко, Макаренко, та Бондаренко, 2022).

Отримані під час дослідження результати також узгоджуються з даними, здобутими у процесі використання інших психодіагностичних інструментів (Barrett, Miguel, Hurd, Lueke, & Tan, 2003). У наукових публікаціях наголошується, що практичне використання психодіагностичних методик, заснованих на багатомірних моделях індивідуальності, допомагає психологам правильно обирати оптимальні психодіагностичні комплекси та, на підставі отриманих результатів, здійснювати доповнення і уточнення психодіагностичних прогнозів щодо ступеня професійно-психологічної придатності особи до професійної діяльності (McAllister, 1996; Dunnette & Borman, 1979). Розглянуті теоретичні підходи щодо застосування психодіагностичного інструментарію, який базується на ортогональних індивідуально-особистісних моделях, уможлиблює збільшення точності психологічних діагнозів і висновків щодо рівня психологічної готовності працівників силових структур до служби. Це має стосунок до таких методик, як Опитувальник великої п'ятірки, ММРІ, Міні-Мульт та деяких інших (Cochrane, Tett, & Vandecreek, 2003).

У публікаціях також висловлюється думка про те, що за результатами використання КПО психологи можуть встановлювати належність працівників до певних особистісних типів, що допоможе правильно визначити сферу правоохоронної діяльності чи спеціалізацію працівника правоохоронного органу. Отримані в дослідженнях стандартизовані показники для КПО можна використовувати під час проведення професійного відбору персоналу до правоохоронних органів та підрозділів (В. В. Барко, В. І. Барко, Макаренко, та Бондаренко, 2022).

Як видно, за результатами застосування КПО, який також ґрунтується на ортогональній моделі особистості, стає можливим встановлення оригінальної індивідуально-особистісної типології респондентів. Так, серед курсантів НА НГУ найбільш поширеним виявився змішаний альфа-тип (66 %), що характеризується високими середніми стенами за стеничними шкалами і середніми за гіпостеничними. На другому місці – курсанти із сильним гамма-типом (18 %), для якого властиві високі й дуже високі стени за стеничними і низькі за гіпостеничними шкалами. Третє місце посідають курсанти зі змішаним дельта-типом (9 %), для них характерні середні показники стеничних і гіпостеничних шкал; лише 7 % курсантів НА НГУ належить до гіпостеничного бета-типу. Отже, більшість опитаних осіб виявили домінуючі тенденції стеничного типу реагування, що є бажаним для службово-бойової діяльності та характеризується екстравертованістю, активністю, сміливістю, лідерськими якостями, енергійністю та відкритістю до нового. Змішаний тип реагування виявився менш вираженим та, відповідно, гіпостеничний – найменш вираженим.

Висновки

Отже, під час емпіричного дослідження із застосуванням КПО одержано типові варіанти психологічних профілів респондентів – курсантів НА НГУ – як військовослужбовців і представників сектору безпеки і оборони держави. Встановлено, що більшість респондентів продемонстрували результати, які дають можливість віднести їх до альфа- і гамма-індивідуально-особистісних типів (66 % і 18 % відповідно). Зазначені типи оцінюються як такі, що сприяють службово-бойовій діяльності в Національній гвардії України (НГУ), таким курсантам притаманні стеничні риси: сила і лабільність нервових процесів, активність, екстравертованість, мужність, імпульсивність, лідерство, стресостійкість, наполегливість, енергійність тощо.

Частка курсантів, яким властивий змішаний дельта-тип, становить 9 %, а курсантів з гіпостеничним бета-типом – усього 7 %. Дельта-тип характеризується проміжним рівнем придатності для службово-бойової діяльності, бета-тип – недостатнім (низьким рівнем). Таким чином, переважна більшість обстежених респондентів мають властивості провідної тенденції стеничного типу, яка свідчить про високий півень психологічної готовності до службово-бойової діяльності.

Проведене дослідження показало, що застосування КПО дає змогу психологам науково обґрунтовано прогнозувати ступінь психологічної готовності особи до службової діяльності. Наведені у статті варіанти індивідуально-особистісних типів являють собою важливі діагностичні засоби для роботи психологів підрозділів психологічного забезпечення НГУ, даючи їм змогу науково обґрунтовано прогнозувати успішність службово-бойової діяльності кандидатів на керівні посади в системі НГУ. Представлені у статті типові психологічні профілі на основі застосування КПО сприятимуть здійсненню завчасного психологічного моніторингу персоналу сектору безпеки і оборони держави, що уможливить запобігання негативним психологічним станам, ознакам профдеформації військовослужбовців. З метою підвищення надійності прогнозу психологічної придатності особи до керівної діяльності психологи можуть застосовувати деякі інші психодіагностичні методи, які дадуть змогу встановити тип реагування кандидата на посаду, наприклад, опитувальники Великої П'ятірки, Індивідуально-типологічний; Міні-Мульт.

Список використаних джерел

Барко, В. В. (2024). *Методи дослідження індивідуально-особистісних властивостей працівників Національної поліції України: монографія*. Харків: Факт

Барко, В. В., & Барко, В. І. (2022). *Психологічне вивчення індивідуальних особливостей працівників Національної поліції України з використанням адаптованого зарубіжного психодіагностичного інструментарію: монографія*. Харків: Факт

Барко, В. В., Барко, В. І., Макаренко, П. В., & Бондаренко, В. І. (2022). Українськомовна адаптація Каліфорнійського психологічного опитувальника для використання в роботі з персоналом органів МВС України. *Вісник Національного університету оборони України*, 1(65), 5–23. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-65-1-5-23>

Барко, В. В., Барко, В. І., & Мойсєєва, О. Є. (2022). Визначення ступеня психологічної готовності поліцейських до професійної діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*, 4(68), 16–28. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-68-4-16-28>

Остапович, В. П., Барко, В. І., & Барко, В. В. (2022). *Використання адаптованих зарубіжних психодіагностичних методик у Національній поліції України: психол. практикум* (В. О. Криволапчук, Ред.). Київ: Вид-во Людмила

Barrett, G. V., Miguel, R. F., Hurd, J. M., Lueke, S. B. & Tan, J. A. (2003). Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. *Public Personnel Management*, 32(4), 497–517. <https://doi.org/10.1177/009102600303200403>

Cochrane, R. E., Tett, R. P., & Vandecreek, L. (2003). Psychological Testing and the Selection of Police Officers: A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5), 511–537.

<https://www.researchgate.net/publication/247743668>

Dunnette, M. D., & Borman, W. C. (1979). Personnel Selection and Classification Systems. *Annual Review of Psychology*, 30(1), 477–525.

<https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401>

Gough, H. G. (2000). The California Psychological Inventory. In C. E. Watkins, Jr., & V. L. Campbell (Eds.). *Testing and assessment in counseling practice (2nd ed.)* (p. 45–71). Mahwah, NJ: Erlbaum

Gough, H., & Bradley, P. (1996). *CPI Manual (3rd ed.)*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press

McAllister, L. W. (1996). *A practical guide to CPI interpretation (3rd ed.)*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press

Megargee, E. I. (1972). *California Psychological Inventory Handbook*. San Francisco: Jossey-Bass

Meyer, P., & Davis, S. (1992). *The CPI™ applications guide*. Mountain View, CA: CPP, Inc

References

Barco, V. V. (2024). *Metody doslidzhennia indyvidualno-osobystisnykh vlastyvostei pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy* [Methods of researching individual and personal characteristics of employees of the National Police of Ukraine]. Kharkiv: Fakt [in Ukrainian]

Barco, V. V., Barco, V. I. (2022). *Psykhologichne vyvchennia indyvidualnykh osoblyvostei pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy z vykorystanniam adaptovanoho zarubizhnoho psykhodiahnostychnoho instrumentariiu* [Psychological study of individual characteristics of employees of the National Police of Ukraine using adapted foreign psychodiagnostic tools]. Kharkiv: Fakt [in Ukrainian]

Barco, V. V., Barco, V. I., Makarenko, P. V., & Bondarenko, V. I. (2022). Ukrainskomovna adaptatsiia Kaliforniiskoho psykhologichnoho opytuvalnyka dlia vykorystannia v roboti z personalom orhaniv MVS Ukrainy [Ukrainian adaptation of the California Psychological Questionnaire for use in working with personnel of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 1(65), 5–23. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-65-1-5-23> [in Ukrainian]

Barco, V. V., Barco, V. I., Moiseieva, O. Ie. (2022). Vyznachennia stupenia psykhologichnoi hotovnosti politseiskykh do profesiinoi diialnosti [Determining the degree of psychological readiness of police officers for professional activity]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 4(68), 16–28. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-68-4-16-28> [in Ukrainian]

Barrett, G. V., Miguel, R. F., Hurd, J. M., Lueke, S. B. & Tan, J. A. (2003). Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. *Public Personnel Management*, 32(4), 497–517. <https://doi.org/10.1177/009102600303200403>

Cochrane, R. E., Tett, R. P., & Vandecreek, L. (2003). Psychological Testing and the Selection of Police Officers: A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5), 511–537. <https://www.researchgate.net/publication/247743668>

Dunnette, M. D., & Borman, W. C. (1979). Personnel Selection and Classification Systems. *Annual Review of Psychology*, 30(1), 477–525. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401>

Gough, H. G. (2000). The California Psychological Inventory. In C. E. Watkins, Jr., & V. L. Campbell (Eds.). *Testing and assessment in counseling practice (2nd ed.)* (p. 45–71). Mahwah, NJ: Erlbaum

Gough, H., & Bradley, P. (1996). *CPI Manual (3rd ed.)*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press

McAllister, L. W. (1996). *A practical guide to CPI interpretation (3rd ed.)*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press

Megargee, E. I. (1972). *California Psychological Inventory Handbook*. San Francisco: Jossey-

Bass

Meyer, P., & Davis, S. (1992). *The CPI™ applications guide*. Mountain View, CA: CPP, Inc

Ostapovych, V. P., Barko, V. I., & Barko, V. V. (2022). *Vykorystannia adaptovanykh zarubizhnykh psykhodiahnostychnykh metodyk u Natsionalnii politsii Ukrainy* [Use of adapted foreign psychodiagnostic methods in the National Police of Ukraine] (V. O. Kryvolapchuk, Red.). Kyiv: Vyd-vo Liudmyla [in Ukrainian]

Summary

STANDARDIZATION OF THE CALIFORNIAN PSYCHOLOGICAL QUESTIONNAIRE FOR USE BY PSYCHOLOGISTS IN THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF UKRAINE

Vadym Vadymovich Barko,

*Doctor of Psychological Sciences, Senior Researcher,
National Academy of the National Guard of Ukraine*

Vadym Ivanovich Barko,

*Doctor of Psychological Sciences, Professor,
National Academy of the National Guard of Ukraine*

Pavlo Makarenko,

*PhD in Psychology,
National Academy of the National Guard of Ukraine*

Introduction. *The article is devoted to the issue of psychological standardization of the Ukrainian-language version of the well-known foreign subjective questionnaire – the Californian Psychological Inventory (CPI) – a well-known psychodiagnostic tool widely used in foreign countries to study the personality structure of individuals. This questionnaire was adapted into Ukrainian in 2022 based on a sample of employees of the National Police of Ukraine and has been used for several years as a tool for self-assessment of the individual personality traits of law enforcement personnel. The article presents the results of an empirical study aimed at standardizing this questionnaire and establishing important psychometric indicators for the Ukrainian-language version of this psychodiagnostic technique.*

Purpose of the article *is to standardize an adapted Ukrainian-language version of the California Psychological Questionnaire on a sample of cadets from the National Air Force Academy. To achieve this, the following tasks need to be accomplished: develop a methodological approach to standardization; conduct a survey of a sample of cadets; determine test norms.*

Materials and Methods. *The methodological apparatus of the study included the use of theoretical methods: study and analysis of literature on theoretical and applied aspects of professional suitability; analysis and synthesis, comparison and generalization of the results obtained; empirical methods: psychological diagnosis; surveys and interviews; expert assessment (to determine the level of success in professional activity); correlation analysis. Empirical data were obtained based on a survey of a representative sample of cadets studying at the National Academy of the National Guard of Ukraine.*

Results. *The article presents the average norms for the sample of cadets, the results of nonlinear standardization of the adapted Ukrainian-language questionnaire, and the conversion of raw scores to a scale of points. The article contains characteristics of typical individual personality profiles obtained as a result of research using the CPI, which differ in terms of the psychological suitability of individuals for service and combat activities in the National Guard of Ukraine. The article presents average norms for a sample of cadets, the results of nonlinear standardization of an adapted Ukrainian-language questionnaire, and the conversion of raw scores to a scale of points.*

The article contains characteristics of typical individual personality profiles obtained as a result of research using the CPI, which differ in terms of the psychological suitability of individuals for service and combat activities in the National Guard of Ukraine. It has been shown that the majority of profiles are characteristic of cadets who demonstrate a sthenic type of response, which indicates a high level of psychological suitability for military service. A smaller proportion of individuals showed a mixed type of response, which is characterized by an intermediate level of professional suitability, and only a small proportion of cadets demonstrated a hypotonic type of response with an insufficient level of psychological suitability for service.

Conclusions. *The results obtained indicate that the adapted Ukrainian-language California Psychological Questionnaire is an important psychodiagnostic tool and can be effectively used in the work of psychologists in the security and defense sector of Ukraine.*

Keywords: *California Psychological Inventory, standardization, statistical norms, individual psychological profiles.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.11.2025